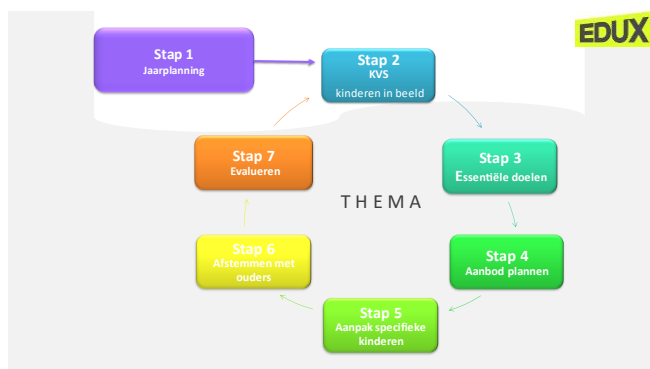

HANDELINGSGERICHT WERKEN BIJ KLEUTERS

VERHOOG DE KWALITEIT VAN ONDERWIJS EN DE BEGELEIDING VAN JE JONGSTE LEERLINGEN MET HGW

Handelingsgericht werken kan de kwaliteit van je onderwijs enorm verbeteren, maar dan moet je dit natuurlijk wel kwalitatief goed doen. Werk daarom op een systematische manier, waardoor je zeker weet dat je het beredeneerde aanbod afstemt op de onderwijsbehoefte van jouw leerlingen. Dit stelt je in staat om voor jouw onderbouw passende en ambitieuze doelen te stellen die de ontwikkeling van de kinderen zo veel mogelijk stimuleert. Hattie (2016) stelt dat effectieve leerkrachten ervoor zorgen dat elk kind in één schooljaar ook één jaar voortuitgang boekt. Dus, ben jij benieuwd hoe jij het verschil kan maken voor je leerlingen?! Lees dan snel verder!

Bij Edux passen wij ons aanbod aan op de behoefte van de leerkrachten. Daarom hebben wij voor het jonge kind een eigen 'Handelingsgericht werken-cyclus' opgesteld. Deze overlapt voor een groot deel de inhoud van de reeds bestaande cyclus (Pameijer, 2017), maar is met onze expertise uitgebreid tot het meest optimale model. Op deze manier kan jij op de meest efficiënte en effectieve manier aan de slag met doelgericht werken in jouw kleutergroep.

Handelingsgericht werken, waarom?

Handelingsgericht werken is dé manier om tot kwaliteit van onderwijs te komen. Het doorlopen van de HGW-cyclus is nodig om op de juiste manier doelgericht te kunnen werken en zo een krachtig beredeneerd aanbod neer te zetten in de klas. Aanbod dat concrete en reële ontwikkeling stimuleert. Precies om deze reden vormt het ook de basis van ons werk. Goed onderwijs begint dus met het vaststellen van doelen. Alle activiteiten staan vervolgens in dienst van het behalen van de gestelde doelen. Wanneer dit (al dan niet gethematiseerd) wordt toegepast binnen de kleutergroep spreken

we van een beredeneerd aanbod. In tegenstelling tot activiteit gestuurd aanbod staan bij beredeneerd aanbod de doelen in plaats van de activiteiten centraal. Het aanbod sluit hierbij aan op het ontwikkelniveau, de onderwijsbehoeften en de talenten van de leerlingen (Riemens & van Waas, 2011). Het is van belang dat leerkrachten goed zicht hebben op de ontwikkeling van hun kinderen ten aanzien van de doelen om het beredeneerd aanbod goed te kunnen realiseren. De HGW-cyclus vormt hiervoor de basis.

Hulpmiddelen

Handelingsgericht werken is het efficiënts uitvoerbaar met de juiste praktische hulpmiddelen. Wij adviseren dan ook om te werken met doelenplanners en evaluatietabellen per periode. De doelenplanner is een overzichtelijk document waarin per ontwikkelingsdomein de doelen staan beschreven waar jij deze periode expliciet instructie op gaat geven. Dit noemen we 20% focusdoelen of ook wel de essentiële leerdoelen. Dit zijn doelen die, wanneer deze niet behaald zijn, ervoor zorgen dat het kind een aanzienlijke kleinere kans heeft om in het volgende leerjaar succesvol te zijn. Deze doelen komen meestal uit zo'n zes à zeven verschillende leerlijnen, te denken aan bijvoorbeeld de leerlijnen fonemisch bewustzijn, kritisch luisteren, gecijferdheid, fijne motoriek. Het doelgericht aanbod vanuit deze leerlijnen moet de kinderen eind groep 2 voorzien van behaalde einddoelen, een scala aan kennis en vaardigheden, die goed aansluiten bij het startaanbod in groep 3.

De 80% doelen zijn de doelen die dan overblijven. Deze doelen integreren we in ons dagelijks handelen en daar mogen we 40 weken per jaar de tijd voor nemen, binnen onze routines, de inrichting van de omgeving en bijvoorbeeld in de hoeveelheid tijd die de leerlingen doorbrengen buiten en/of in de gymzaal. Een voorbeeld? Denk bijvoorbeeld aan het benoemen van de dagen van de week. Dat doel wordt niet specifiek ingepland, maar komt iedere dag aan bod!

Het werkt het prettigste wanneer je kiest voor het werken met vijf periodes in één schooljaar, namelijk van vakantie tot vakantie. Je werkt dan met vijf doelenplanners per leerjaar. Aan het einde van iedere periode vul je het evaluatieformulier in. Op dit formulier zijn zowel alle doelen als alle leerlingen die de afgelopen periode aan de doelen hebben gewerkt te zien. Per leerling geef je (bijvoorbeeld middels een kleur) aan of het doel niet (rood), bijna (oranje) of wel (groen) behaald is. Tussendoor observeer je natuurlijk al voortdurend op deze doelen en je doet dus gedurende de hele periode informatie op. Concreet betekent dit dat je dagelijks observeert en aan het einde van een periode op het evaluatieformulier al je verzamelde gegevens analyseert. Niet en bijna behaalde doelen worden sleepdoelen en neem je mee naar de volgende periode. Het is niet de bedoeling dat je kinderen gaat overvoeren op doelen en doelen gaat stapelen. Let daar goed op. In de bijlage zie je een voorbeeld van een doelenplanner en een evaluatieformulier.

Leerkrachtvaardigheden

Voordat we verder gaan naar de uitwerking van de HGW-cyclus, staan we eerst stil bij de benodigde vaardigheden om het optimale resultaat te behalen. Zie het dagelijks observeren van de kinderen ook als een soort reflectiemoment voor jezelf. Jouw visie, waarden en overtuigingen geven richting aan jouw handelen. Vraag jezelf continu af hoe jij ervoor staat op deze pijlers. Uit verschillende

onderzoeken is aangetoond dat de houding en het handelen van de leerkracht een grote invloed heeft op de prestaties van de leerlingen. Leerlingen waar de leerkracht een hoge verwachtingen van heeft scoren ook daadwerkelijk hoger dan de kinderen waar die verwachting niet naar wordt uitgesproken (Rosenthal, 1973). Daarom is een positieve houding met hoge verwachtingen van groot belang. Daarnaast moet de leerkracht in staat zijn kwalitatief goede instructies te geven waarbij een reflectieve houding van groot belang is. Een instructie van hoge kwaliteit is helder en stapsgewijs opgebouwd, bevat veel interactie en heeft verschillende differentiatiemogelijkheden om zo in te spelen op de behoeften van alle leerlingen. Daarnaast wordt er een hoge betrokkenheid gecreëerd door in te spelen op de belevingswereld van de leerling. De reflectieve houding is zowel tijdens al na de les van belang. Tijdens de les vraag je jezelf af of de instructie voldoet aan het juiste niveau voor dit doel en zoek je naar kansen om kinderen zo veel mogelijk uit te dagen. Na de les wordt er teruggeblikt op het doel; welke heeft het doel behaald en wie heeft er nog extra oefening nodig? Dit verwerk je dan weer in de speelmomenten op de dagplanning. Als laatste is een goed klassenmanagement van belang. Jij zorgt ten alle tijden voor een krachtige georganiseerde speelleeromgeving waar alle doelen voor de periode in terug komen. Hierbij is het van belang dat alles in het lokaal opgeruimd en georganiseerd is zodat de leerlingen tot optimaal spel kunnen komen.

Fasen van de HGW-cyclus

De zeven fases van de HGW-cyclus worden altijd op twee niveaus doorlopen: op beleids- en op groepsniveau. Op beleidsniveau staan alle documenten die het handelen van de gehele bouw verantwoordt. Hoe wordt er gewerkt en waarom op deze manier? Hoe sluit dit aan bij onze doelgroep en hun specifieke onderwijsbehoeften? Alles wat je hier beschrijft moet aansluiten op de visie van de school en op de visie aan onderwijs aan het jonge kind in het bijzonder. Deze visie moet vervolgens gaan landen op de werkvloer. Dat landen vindt plaats op groepsniveau. Daar beschrijf en verantwoord je het handelen in de dagelijkse praktijk. Aan welke doelen werken welke kinderen per periode? Hoe zie ik deze terugkomen in de klas, de inrichting van de hoeken en het thema? Het is hierbij aan te raden om twee keer zeven HGW mapjes op de server te maken; één voor iedere stap op ieder niveau. Hieronder beschrijven we eerst wat er op beleidsniveau in deze mapjes moet komen. Vervolgens wordt de invulling van de mapjes op groepsniveau uitgewerkt.

Beleidsniveau

Stap 1: Jaarplanning

Op deze plek beschrijf je de doelgroep zo objectief mogelijk. Wat zijn de specifieke onderwijsbehoeften van jouw doelgroep? Hoe wordt er gewerkt om hierbij aan te sluiten? Je verantwoordt hier de hele werkwijze van de bouw, dus ook welke keuzes jullie hebben gemaakt ten aanzien van het creëren van een beredeneerd aanbod. De 80 % doelen, waar je 40 weken per jaar de tijd voor neemt schrijf je eenmalig op deze plaats weg. We adviseren voor het verantwoord wegschrijven van deze doelen een kwaliteitskaart per ontwikkelingsdomein waarbij jullie aangeven welke mogelijke methodes jullie benutten, welke routines en handelingen er zijn afgesproken, welke materialen jullie benutten en hoeveel uur per week jullie ongeveer besteden per domein.

Stap 2: Kindvolgsysteem

Hoe houden jullie alle kinderen in beeld? Hoe is het kindvolgsysteem daarin helpend? Hoe wordt er gewerkt met het kindvolgsysteem? Wat zijn de afspraken betreft het observeren, analyseren en registreren? Wanneer worden er oudergesprekken gevoerd? Hoe wordt daar invulling aan gegeven? Welke onderdelen uit het kindvolgsysteem worden hier besproken? Middels welk format?

Stap 3: De essentiële doelen

Aan welke 20% essentiële doelen wordt er iedere periode expliciete aandacht besteed? Welk format wordt er gebruikt ter evaluatie hiervan? Maak hier een mapje voor groep 1 en groep 2. Zo kan je de doelen per periode voor iedere groep ordenen.

Stap 4: Aanbod plannen

Welke keuzes maken we als bouw ten aanzien van de themaplanning? Hoe worden de planning en activiteiten afgestemd op het thema en de doelen? Hoe willen we de doelen terugzien in de inrichting van onze ruimtes? Welke doelen vragen instructie in de kring en wat spreken we af ten aanzien van het aantal kringen per dag en de lengte van deze instructiemomenten? Hoeveel kinderen kunnen er maximaal deelnemen aan instructiemomenten? Hoe benutten we elkaar kwaliteiten tijdens deze momenten?

Stap 5: Aanpak specifieke kinderen

Wat is onze zorgstructuur voor de kinderen die ontwikkelvragen hebben buiten onze periodeplanners? Hoe passen we ons aanbod hierop aan? Welke hulpmiddelen worden er ingezet om de doelen te behalen? Wanneer gaan we over tot het werken met individuele handelingsplannen? Wat is onze zorgladder zodat we goed weten wanneer we IB en eventuele andere hulpbronnen mogen inschakelen?

Stap 6: Afstemmen met ouders

Wat en hoe communiceren we met ouders? Communiceren we over de doelen of over het thema? Hoe vindt het oudercontact plaats? Welke informatiekanalen benutten we? Wat doen we aan ouderparticipatie?

Stap 7: Evalueren

Klopt alles wat we hebben beschreven nog? Wat zijn redenen om het te herzien? Is er een verandering van de doelgroep? Zijn er nieuwe collega's en hebben we voldoende tijd en aandacht besteed aan hen meenemen in onze werkwijze?

Groepsniveau

Stap 1: Jaarplanning

Welke thema's komen er dit jaar aan bod? Hoe komen de 20% doelen hierin terug, passen de doelen logisch binnen het thema? Denk eraan dat je thema altijd dienend is voor het behalen van de doelen. Om zo praktisch mogelijk te werken raden wij aan om 5 thema's per jaar te hanteren, precies passend bij je aantal doelenplanners. Zo houd je het voor jezelf overzichtelijk en rustig. Wees daarnaast ook

niet bang voor een thema-loze week wanneer dit goed uitkomt of wanneer een thema niet leeft de stekker eruit te trekken. Blijf daarnaast tijdens het eerste jaar dat je werkt met de doelenplanners kritisch en evalueer na elke periode of er aanpassingen nodig zijn. Het gaat er namelijk om dat de doelenplanners werken voor jouw praktijk.

Stap 2: Kindvolgsysteem

Welke kinderen worden wanneer geregistreerd? Maak hier een planning van die haalbaar is voor bij jou in de praktijk. Ons uitgangspunt is: dagelijks observeren, periodiek evalueren en twee tot driekeer per jaar registreren. Voor de groepen 1 zijn twee registratiemomenten per jaar voldoende (december en augustus). De kinderen in groep 2 registreer je idealiter drie keer per jaar (oktober, februari, augustus). Zo kan je je aanbod tussendoor goed blijven afstemmen op de leerlijn van het kind.

Stap 3: De essentiële doelen

Vul hier de namen van de leerlingen in op de periodeplanning. Welke leerlingen behoren tot de basis, zorg en plusgroep? Besef je hierbij dat een leerling nooit een vaste niveaugroep heeft. Een leerling kan bij rekenen in de zorggroep zitten en bij taal in de plusgroep. Denk hierbij aan je hoge verwachtingen. Hoge verwachtingen van de leerkracht zorgen voor hogere leeropbrengsten bij de leerlingen (Rosenthal, 1973). Reflecteer ook gedurende het thema of een kind nog wel in de juiste niveaugroep zit. Jouw observaties zijn hierbij jouw bronnenboek. Dynamische niveaugroepen zijn een positieve impuls voor de ontwikkeling.

Stap 4: Aanbod plannen

Hoe ga jij de komende periode alle kinderen onderdompelen in een bad aan doelen? Hoe verdeel je alle instructiemomenten? Welke spelimpulsen ga je uitzetten? Welke spelplekken ga je thematiseren? Hoe zorg je dat de periode interessant en uitdagend blijft? Hoeveel inbreng is er nog voor de kinderen? Zorg daarbij ook dat je de dagplanning kloppend is en je planbord up to date.

Stap 5: Aanpak specifieke kinderen

Wat ga je doen met kinderen uit jouw groep die doelen hebben die niet op de doelenplanners voorkomen? Denk daarbij aan kinderen die regelmatig in hun broek plassen, moeite hebben met afscheid nemen maar ook kinderen met gedragsuitdagingen en/ of een ontwikkelingsachterstand of juist grote voorsprong. Heb je kinderen met een echt individueel handlingsplan of groeidocument, hoe draag je zorg dat ook zij tijd van jou krijgen?

Stap 6: Afstemmen met ouders

Wat draag ik uit aan ouders de komende periode? Werken we met een themabrief of ouderportaal en wat komt daar inhoudelijk in te staan? Maak ik doelen zichtbaar en welke gedragingen van ouders verwacht ik daar bij? Zijn ouders welkom in de klas om te helpen en waarbij?

Stap 7: Evalueren

Wat observeer en noteer ik dagelijks bij de activiteiten op mijn dagplanning? In de praktijk zien we vaak dat leerkrachten de neiging hebben om heel breed te observeren. De aantekeningen die worden

gemaakt zijn niet altijd relevant voor de werkwijze met de doelenplanners. Probeer je observaties en aantekeningen zo gericht mogelijk te houden en zorg voor focus door een deel van je observaties in te plannen op je dagplanning. De evaluaties van de periodeplanner worden ook verzameld in de map van stap 7.

Let's start!

Het overstappen op de werkwijze die hierboven staat beschreven kan best intensief zijn. Het zal een flinke, maar *eenmalige* tijdsinvestering kosten waarvan de opbrengsten naar verloop van tijd overduidelijk zichtbaar zijn! Mocht je nou door de bomen het bos niet meer zien of inhoudelijk nog meer willen weten, weet ons te vinden want we geven je graag het zetje om weer lekker verder te kunnen.

Dus wil jij gaan voor top kwaliteit in jouw kleuterklas en het handelingsgericht werken stap voor stap implementeren passende bij de praktijk van jouw school? Wij helpen je graag! Neem contact op met Jonge Kind adviseur Anouk Brouns.

Anouk Brouns

Adviseur

06 - 83 44 14 33
a.brouns@edux.nl

Referenties

Hattie, J. (2016). *Know thy impact. On Formative assessment: Readings from educational leadership* (EL Essentials), 36.

Pameijer, N. (2017). *Handelingsgericht werken, Samenwerken aan schoolsucces*. Acco Uitgeverij B.V.: Den Haag.

Riemens, C. en van Waas, L. (2011). *Kijk, Kies, Doe voor kleuters*. Bazalt.

Rosenthal, R. (1973). *The Pygmalion Effect Lives*. Psychology today.

Fonemisch bewustzijn
Doelstellingen:

Namen:

Taal
Doelstellingen:

Namen:

Zorggroep
Doelen:

Namen:

Plusgroep
Doelen:

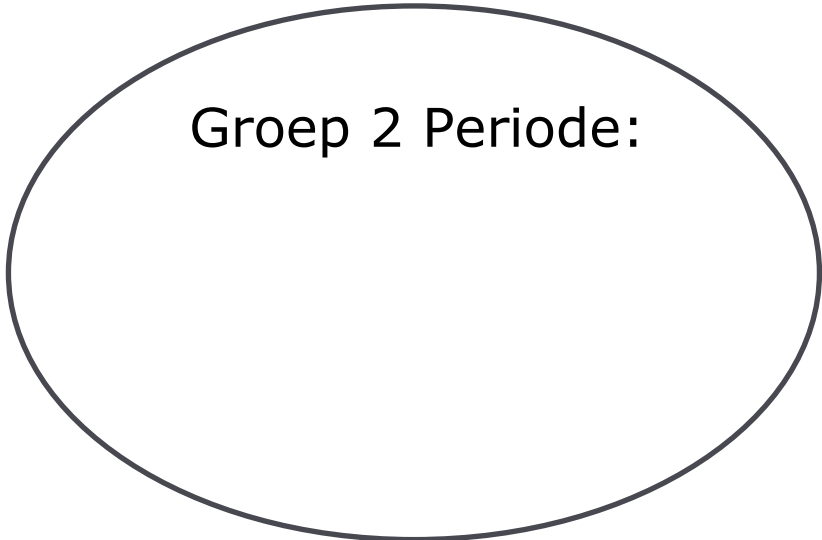
Namen:

Zorggroep
Doelen:

Namen:

Plusgroep
Doelen:

Namen:

Zorggroep
Doelen:

Namen:

Plusgroep
Doelen:

Namen:

Zorggroep
Doelen:

Namen:

Plusgroep
Doelen:

Namen:

Constructie-beeldend
Doelstellingen:

Namen:

Motoriek
Doelstellingen:

Namen:

Rekenen
Doelstellingen:

Namen:

Namen													
Doelen													
Ik kan de telrij opzeggen tot tenminste 20.													
Ik kan hoeveelheden schatten t/m tenminste 6 (dobbelsteen).													
Ik kan getalsymbolen lezen 0 t/m 10.													
Ik weet de volgorde van getalsymbolen in de getallenlijn tot 10.													
Ik kan vanuit elke getal verder tellen tot 10. (EF Werkgeheugen)													
Ik herken begrippen rond lengte en omtrek zoals lang, langer en langst en kort, korter, kortst.													
Ik begrijp wat voor, achter, naast betekent.													
Ik begrijp wat in, op, boven, onder betekent.													
Ik kan de vormen cirkel, driehoek, rechthoek, vierkant benoemen.													
Ik kan reeksen maken van 3 verschillende figuren. (EF Ordenen)													
Ik kan een puzzel van 64 stukjes maken. (EF Doelgericht doorzettingsvermogen)													